

ЭПАС З'ЯМЛІ БЕЛАРУСКАЙ

АЛА ШАМРУК

Праз амаль два дзесяцігоддзі, якія былі прызнаны крызіснымі для манументальна-дэкаратыўнага жывапісу, а дакладней, яго школы, створанай у савецкі час, з'яўляецца ў новым тысячагоддзі буйнамаштавыя манументальна-дэкаратыўныя роспісы ў будынку, якому прызначана роля архітэктурнага сімвала сучаснай эпохі, — з'ява, безумоўна, выключная. Гаворка ідзе пра серыю манументальна-дэкаратыўных папю ў будынку Нацыянальнай бібліятэкі (кіраўнік У.Крываблоцкі, аўтарскі калектыў А.Драпец, А.Лучыновіч, В.Лагоўскі, Ю.Падольні, І.Лукін).

Віцебшчына. Фрагмент. Разны ляўкас, тэмперны роспіс з пакрыццём воскам. 2006.

Брэстчына. Разны ляўкас, тэмперны роспіс з пакрыццём воскам. 2006.

З першага погляду ўражваюць маштаб і пераканаўчасць, з якімі аўтары роспісаў адраджаюць жывапісныя прыёмы традыцыйнай манументальнай школы, што ўспрымаліся апошні час як маргінальныя, — у новай па стылістыцы сучаснай архітэктурнай і з новым (у параўнанні з ідэалагічным мастацтвам мінулай эпохі) вобразна-тэматычным зместам. Шлях адраджэння манументальна-дэкаратыўнага жывапісу, прапанаваны аўтарамі, працягвае рэалістычныя выяўленчыя традыцыі, зберагае канцэпцыю манументальнага мастацтва як мастацтва значных, эпахальных ідэй, парывае з уласцівымі папярэднім дзесяцігоддзям умоўнасцю і празмернай абагульненасцю, робіць стаўку на эпічнасць, на сувязь з нацыянальнымі культурнымі каранямі і з сусветнай мастацкай спадчынай.

У згаданых творах яскрава выяўлена разуменне манументальнасці, якое на працягу ўсяго творчага шляху складалася ў У.Крываблоцкага. Гэта яго асабістае філасофска-паэтычнае ўспрыманне рэчаіснасці, пабудаванае на глыбінным адчуванні сваіх каранёў, паўнакроўным, пачуццёвым адлюстраванні жыцця ва ўсіх яго праявах. Метад мастака заснаваны на адраджэнні генатыпаў памяці, якія адсылаюць да прыродна-пачуццёвага ўспрымання наваколя, на стварэнні індывідуальна перажытых, глыбока асэнсаваных выяўленчых архетыпаў, якія ў знакава-апавадальнай і дэкаратыўнай форме адлюстроўваюць сутнасныя катэгорыі рэчаіснасці. Мастак асэнсавана будзе сваю іерархію каштоўнасцей, асноватворным паняццем якой з'яўляецца дрэва жыцця, праз якое ён раскрывае

ўсе грані ўзаемаадносін чалавэка са светам — уласнае разуменне прызначэння чалавэка, яго каранёў і месца на зямлі. Вобразны лад жывапісу У.Крываблочкиага, уласцівы і апошнім творам, адсылае да пантэістычнага светаўспрымання як першавытокаў чалавечага існавання і культуры. Адчуванне зямной цэльнай і шчэдрай сіль, што ўспрымаюцца на разумовым і інтуітыўна-пачуццёвым узроўні, — аснова ўласнай жыццёвай філасофіі Уладзіміра Крываблочкиага, арыенцір мастака для самавызначэння чалавэка ў гэтым свеце.

Для жывапісных пано, размешчаных у атрыумнай прасторы бібліятэкі, уласцівы грандыёзны машаб (6 пано маюць вышыню 9 м, шырыню 6 і 3,6 м, адно — 4 х 8,4 м). Уражвае і той факт, што ўсе роспісы былі створаны за тры месяцы — тэрмін, не супастаўны з машабам твораў. Узаемадзейненне архітэктуры і манументальна-дэкаратыўнага мастацтва ў будынку бібліятэкі ўнісваецца ў правяралую часам формулу: архітэктурная метафара канкрэтызуецца, паглыбляецца выяўленчымі сродкамі, у якіх анавадальнасць і сімволіка ўзаемадапаўняюць адна адну. Пры гэтым пластычна і стылістычна жывапіс застаецца незалежным ад архітэктуры, што таксама традыцыйна для архітэктурна-мастацкага «сінтэзу» мінулых дзесяцігоддзяў.

У архітэктурна-мастацкім вобразе будынка бібліятэкі, як і ў яго горадабудаўнічай ідэі, прасочваецца канцэпцыя саборнасці — у інтэр'еры яна асабліва выразна чытаецца ў вырашэнні цэнтральнага атрыума, па перыметры асветленага ліхтарамі верхняга святла, якія ўтвараюць свайго роду светлапразрысты купал. Менавіта канцэпцыя святла пайбольш актыўна выкарыстоўваецца ў сучаснай архітэктуры пры фарміраванні эмацыянальна-вобразнай атмасферы інтэр'ернага прастораў. Накіраванасць да святла з'яўляецца таксама складнікам архітэктурнай метафары будынка бібліятэкі і, у той жа час, упісваецца ў вобразную ідэю жывапісных пано: святло, якое льецца зверху, надае прыродна-зямному зместу метафізічны, нават часткова сакральны сэнс. Устаноўленыя па перыметры атрыума пано ўтвараюць свайго роду алтарныя зоны. У статычных і плоскасна вырашаных кампазіцыях прасочваюцца паралелі з фрэскавымі роспісамі ў

старажытных храмах, персанажамі іх з'яўляюцца выдатныя культурныя дзеячы Беларусі, адлюстраваныя ў акружэнні беларускіх краявідаў і знакавых архітэктурных помнікаў, асвечаныя алегарычнымі фігурамі, што ўвасабляюць святыні, звязаныя з паняццем «зямля беларуская». Уся іерархія закадзіраваных у роспісах тэм прэтэндуюць на мадэль макракосму, псадрыўную ад ідэі храма. Узнікненню сакральных асацыяцый спрыяе дэкаратыўны эффект свячэння выяў, дзякуючы якому роспісы ставаюцца падобнымі на каляровыя вітражы (на апалогіі з гатычным храмам).

Роспісы адсылаюць і да выяўленчых традыцый манументальнага фрэскавага жывапісу, асабліва эпохі Рэнесансу, да фрэсак П'етра дэла Франчэска, Рафаэля і інш. — размяшчэннем шматфігурных кампазіцый на фоне архітэктурных дэкарацый, праз якія адкрываюцца далёкія панарамы, групіроўкай фігур, блізкай да біблейскіх сцэн прастаяння, развіццём тэмы ад зямнога да духоўнага, рэнесансным адзеннем, агульным настроем яснасці і гармоніі, уласцівым эносе гуманізму. Паралелі з жывапісам Адраджэння ўзмацняюць эффект пазачасавасці адлюстраваных у роспісах тэм, сімвалізуюць сувязь дасягненняў нацыянальнай культуры з сусветнымі агульнакультурнымі і агульначалавечымі каштоўнасцямі.

У эпічных па вобразна-тэматычным ладзе роспісах наглядзецца імкненне прасачыць вытокі самабытнасці нацыянальнай культуры праз паэтычныя мастацкія абагульненні, праз сувязь катэгорый культуры, асветніцтва і чалавечага лёсу, веры, жыццёвай сілы прыроды і роднай зямлі. Мноства чалавечых постацей, прыродных краявідаў і архітэктурных помнікаў, знакавых і геральдычных выяў, алегарычных фігур звязаны паэтычнымі метафарамі ў цэласную, дэкаратыўна выразную тканіну. Кампазіцыйна і тэматычна ўсе пано ўпісваюцца ў адзіную канцэптуальную ідэю дрэва жыцця, якое ўваходзіць каранямі ў зямлю, сімвалізуючы вытокі нацыянальнай культуры, і прарастае, квітнее дасягненнямі яе вялікіх сыноў. Тэма дрэва жыцця, адна з цэнтральных у творчасці У.Крываблочкиага, пераасэнсоўваецца ў роспісах бібліятэкі на новым тэматычным матэрыяле, у новай архітэктурнай сітуацыі і ў буйным для інтэр'ернага прасторы маштабе. Сродкамі, якія кам-

пазіцыйна аб'ядноўваюць усе роспісы і ўтвараюць іх адзіны рытмічны лад, служаць архітэктурныя кулісы і з'яўнае члянэнне па вышыні, якое адпавядае развіццю тэмы ад матываў Зямлі, прыродных і архітэктурных краявідаў у ніжнім ярусе, выдатных культурных дзеячаў Беларусі ў сярэднім да абагульненых сімвалаў і алегарый у верхнім ярусе. Роля структурнага модуля актывізавана ў кампазіцыях блым колерам.

Мінск. Разны ляўкас, тэмперны роспіс з пакрыццём воскам. 2006.

Жанр твораў блізкі да гімна, які гучыць у гонар беларускай зямлі і дарэчны ў кантэксце той вобразнай ідэі, якая рэалізавана ў будынку бібліятэкі архітэктурнымі сродкамі. Адчуванне гукаў урачыстай мелодыі ўзмацняецца асацыяцыйнай вертыкальных чалавечых постацей, калон, ствалоў дрэў з арганымі трубама. У шматгалосці тэм, у якім

канкрэтных імёна пераплятаюцца з ёмімі абагульненнямі, закадзіравана філасофская на асэнсаванні і паэтычная па гучанні эпічная сага аб беларускай зямлі.

Раслінныя матывы, уплеченыя ў выяўленчую тканіну, сімвалізуюць ідэю дрэва жыцця і ствараюць бесперапынную філасофска-паэтычную канву твораў. Магутныя ствалы дрэў, якія пераклікаюцца са стройнымі калонамі

менту з лістоў. Рэльефная паверхня, выкананая ў тэхніцы ліўкаса, стварае ўражанне шурпагай, патрэсканай кары дрэў, рукатворнай цеплыні, выклікае асацыяцыі з народнай драўлянай разьбой, пачуццё блізкасці да старажытнай самабытнай культуры, што дазваляе ўспрымаць пантэізм мастакоў і на чыста тактыльным узроўні. У колеравай гаме пераважаюць цёплыя прыродныя тоны — жоўта-зялёныя, чырвона-аранжа-

на новыя стыльыя прырытэты, стратэгіі камп'ютэрнага праектавання, эстэтыку найноўшых будаўнічых матэрыялаў і канструкцый, увядзенне твораў выяўленчага мастацтва на тэмы культурнай спадчыны з'яўляецца адным са сродкаў нацыянальна-культурнай ідэнтыфікацыі, сувязі з культурнымі генаграфіямі нацыі, без звароту да якіх немагчымы працэс вобразна-стыльвой эвалюцыі. Лёс манументальнага

і слупападобнымі, убранымі ў манты фігурамі, пранізваюць розныя ярусы кампазіцый, прарастаюць гнуткімі галінамі, густымі кронамі, вытанчаным дэкаратыўным лісцем, іскрыстымі, налітымі сокам пладамі. У россып пладоў ператвараюцца пышныя валасы жаночых алегарычных фігураў завершы кампазіцый. Планетарна трактаваныя зямныя сферычныя паверхні і манты пакрыты суцэльным полем рэльефнага, шматкаляровага расліннага арна-

выя, тэракатавыя з эфектам свячэння, якія нібы акумуляюць сонечнае святло і цеплыню.

У мастацтве значных ідэй і буйных маштабаў, якім традыцыйна лічылася манументальнае мастацтва, у апошнія дзесяцігоддзі адбыліся пэўныя змены, якія закранулі перш за ўсё вобразна-тэматычны бок твораў — іх можна ахарактарызаваць як зварот да гісторыка-культурнай спадчыны. Для сучаснай архітэктуры, арыентаванай

мастацтва, якое сёння шукае спосабы адраджэння і паўнацэннага суіснавання з новай па стылістыцы архітэктурай, будзе залежаць ад здольнасці мастакоў спалучыць актуальныя мастацка-стыльыя плыні і грамадскія ідэі з запатрабаванымі часам правобразамі сусветнай і нацыянальнай культурнай спадчыны. Роспісы ў Нацыянальнай бібліятэцы дэманструюць адзін са шляхоў пошуку новай манументальнасці, якая знаходзіць апору ў традыцыях.